

www.e-rara.ch

**Flora Helvetica sive historia stirpium hucusque cognitarum in Helvetia et
in tractibus conterminis aut sponte nascentium aut in hominis
animaliumque usus vulgo cultarum continuata**

Gaudin, Jean

Turici, 1828-1833

ETH-Bibliothek Zürich

Shelf Mark: Rar 5690

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-11882>

V.

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

pinus Sut.; circa Andermatt), *Toezia alpina*, *Trientalis europaea* (a Cl. VULPIO ibi detecta; an alibi intra limites nostros sponte proveniat, nondum rite comperitum fuit), *Uvularia amplexifolia* (supra Andermatt), *Viola grandiflora* Vill. I *lutea*, *V. montana* I *stricta* (?? planta ab HALLERO citata multo probabilius ad priorem referenda est). — *Alnum incanam* Willd. in valle Ursaria nusquam occurrere testatur Cl. WAHLENBERG.

Ursina vallis. V. Valorsine.

Usogna. V. Osogna.

V.

Valangin, oppidulum pagi Neocomensis, ad torrentem Seyon et in ima valle Ruz situm, una leuca boream versus ab urbe principe distans. Vicus quidem parvus est, sed bonis domibus viisque satis regularibus constat. Antiquissima priscorum eiusdem nominis comitum sedes, rupis aristae tenui innixa et optime conservata, oppido minaciter impendet. Proxime infra Valangin vallis in fauces rupestres, quas torrens et via regia simul intrant, subito coarctatur. — Plantae citatae: *Goodyera repens* R. Br. (*Satyrium* L.), *Hieracium praemorsum* I *racemosum* (rarum), *Taxus baccata*, *Teucrium montanum*.

Valanvron, Neocomensium parvus vicus, in extremo pagi limite boreali situs, et fere 2. l. ad septentrionem ab oppido Chaux-de-Fonds distans. In valleculis collibusque vicinis quondam lectae fuerunt: *Campanula latifolia* (praerara), *Cineraria spathulaefolia* Gmel., *Dentaria digitata* Lam., *D. pinnata* Lam., *Elymus europaeus*, *Fragaria vesca* β *crepitans* (var. rarissima vixque apud nos alibi visa), *Laserpitium latifolium*, *Lonicera nigra*, *Malva moschata*, *Ribes rubrum*, *Rumex scutatus*, *Tussilago alba*, *Uvularia amplexifolia*.

Valeires, Valleyres, magnus vicus Vaudensis, inter Lignerolles et Rances, ad montis Suchet

radices situs, et una leuca boream versus ab oppido Urba distans. Prope hunc locum proveniunt: *Aiuga Chamaepitys* Schreb. (utique melius praeceunte LINNAEO ad *Teucrium* genus referenda), *Lotus siliquosus*, *Stelera Passerina*, *Teucrium montanum*. — V. Urba.

Valeria, arx Sedunensis. V. Sedunum.

Valesia (Le Valais, Wallis), vallis celeberrima, totiusque Helvetiae maxima, olim civitas eius foederata, anno 1815 in pagorum numerum recepta. Inter Pedemontium austrum versus, atque pagum Bernensem, et parvam agri Vaudensis portionem ad boream contenta, ex oriente occidentem potissimum petit, hancque perpetuo directionem adfectans, longitudine 35 leucas metitur; superficies autem, ut perhibent geographi, 92 milliariis germanicis quadratis constat, sicque, quoad territorii ambitum, pagorum ceterorum nulli, nisi Bernensi ac Rhaetico cedit. In Uraniae confinio atque ad montium Grimsulae, Galenstock et Furcae radices, ubi nempe maxima duo Alpium iuga coeunt, incipit, et ab immensis tractibus glacialibus, unde quasi ex templo crystallino Rhodanus scaturit, clausa est. Fluvius iste, austro-eurum petens, integram vallem usque ad oppidum Octodurum percurrit; sed ibi subito cursu mutato, angulum fere rectum format, ac inde semper occidenti-boream versus progrediens, prope Agaunum inter scopulorum dent de Morcles et dent de Midi radices summopere coaretatur; ex quibus angustiis elapsus, fere per 4 l. Valesia a pago Vaudensi divisa, tandem inter Pennilucum et St. Gingoulph haud procul a Sabaudiae limitibus in lacum Lemanum sese effundit.

Valesiaca planities nusquam lata reperitur: sed utrinque valliculae laterales innumerae, ex iugo tum boreali, tum australi exeuntes, in magnam Rhodani vallem, et quidem ad angulos fere rectos aperiantur. In utroque Alpium Valesiacarum dorso totius Helvetiae altissimi scopuli siti sunt. Ad boreale nempe iugum pertinent montes Diablerets, Gemmius, Altels,

Iungfrau, Mönch, Finster-Aarhorn, Sidel, Grimsula et Galenstock; in australi autem exsurgunt Furca, Gries, Mäderhorn, Breithorn, Fletschhorn, Moro, Fee, Rosa, Sylvius, Combin, Velan, Penninus et Dronaz. Ceterum utriusque iugi montes altiores aeternis nivibus obruti sunt ac undique molium glacialium immensis cingulis rigent. Inde quasi ex urnis inexhaustis sexcenti rivi torrentesque per valles transversas in vallem principem indesinenter descendunt, et aquis suis Rhodanum adaugent. Praecipuae istae valles sunt: 1) das Lötscherthal, ad boreale iugum pertinens, inter altissimos montes undique glacie nivibusque perennibus horrentes contenta; eam amnis Lonza, in Rhodanum inter Raron et Leucam sese effundens, perfluit; 2) magna vallis Vispensis, quae, ut sequentes, in iugo australi sita est; eius duos praecipuos ramos, scilicet valles Saas et D. Nicolai, uterque Vispensis torrens irrigat (V. Saas, D. Nicolai vallis, Zermatten, Stalden etc.); 3)—6) valles tandem Turtmann Annivier, Hérens et Bagnes, quarum ultimam Druentiae (la Dranse) duo rami percurrunt (V. Annivier, Bagnes etc.)

Praecipua colla, quibus Valesia cum pago Bernensi communicat, sunt Grimsula, Gemmius et Sannetsch. Iugi australis viae alpinae in Pedemontium ac inde in Italiam superiorem per montes Sempronium Penninumque ducentes, iam pridem inclaruerunt. Per montem Furcam in Ursariam vallem, per viam Nufenen in pagum Ticinensem, per montes Gries, Moro, Sylvium, Col de la Fenêtre, Col Ferret aliosque minus notos in Pedemontii valles, sed nonnisi super molibus glacialibus, ac tantum per aestatis menses calidissimos et probatorum ductorum ope penetrari potest.

Vicus Obergestelen, in summa valle 4100 p., Briga ad Sempronii radices circiter 2000 p., Sedunum in Valesia media 1746 p., Octodurum M. Pennino subiectum 1480 p., lacus denique Lemanus ad 1151 p.

s. an. extollitur. Idcirco Valesiae planities, undique montibus excelsissimis cincta, et inter eos valde depressa, climate calidissimo gaudet, eoque respectu ceteras omnes Helvetiae cisalpinae regiones longe superat. Alpium etiam murus frigidorum ventorum infaustos flatus coërcet, ut iam summo vere, vixque nivibus solutis terra favonii almo halitu refocillata, undique virides herbas floresque varios spargat. Sic per totum vallis tractum ab ipsius iugi borealis tegmine protectum, tempore aestivali thermometrum reaurianum locis umbrosis observatum, vulgo 24 gradus indicare solet. Hinc per plurimas Valesiae partes soli singularis fertilitas mirabilisque terrae fructuum varietas. Hinc in una eademque regione omnium anni tempestatum praesentia, ut singulae simul dona sua incolis largiri ament. Dum enim perpetuae hiemis horror montium vertices insidet, diversae soli elevationes ceteras tempestates adfectant, ut Seduni, Siderae aut Brigae flores vernaes, aestivos et autumnales videre, ac fragariae rubive idaei baccas cum cerasis, prunis, ficibus, malis uvisque simul in plagae vicinae variis partibus lectas, sub sero autumno comedere possis. Planitie ac plerarumque vallium vegetatio pulcherrima est: vitis tam exquisitos fructus profert, ut vinum malvasiense (malvoisie), quod in nonnullis calidioribus terris provenit, inter generosissimos potus recenseri mereatur. Sed fatendum est Valesios vitis meliorem culturam rectamque vini rite conficiendi artem hactenus omnino ignorare. In iisdem fertilibus plagis crocus rubiaque felici successu coluntur. Castanea, ficus, amygdalus, morus omaesque vulgatiores domesticae arbores per totam planitiem laete vigent; sed nobiliores, quas hortulanorum solertia producit, varietates in Valesia nonnisi rarissime inveniuntur. Cerealia quaevis optimi generis arva producent; etiam in Alpibus agri hordei, secalis ipsiusque tritici culturae destinati, vulgo montium altorum clivos arduos ac fere praeruptos obsident. Ce-

terum in vallibus tum principe, tum lateralibus, Rhodani ceterorumque amnium ac torrentium dirae et nimis frequentes vastationes agriculturae tractus immensos eripiunt, et hucusque tanto malo efficax nulla medela adferri potuit. Valles montanae et subalpestres ubique pratis optimis pascuisque pinguisimis superbiunt. Hos tractus habitant permultae ferae, ut incolae non raro sese venationi dedant; quin etiam praedam suam per vicinas regiones divendere solent. Denique ipsa terrae viscera, scopulis illis altissimis subdita, ferrum, cuprum, plumbum, imoque argentum et aurum, atque larga optimi lithanthracis strata, velut totidem thesauros neglectos, recelant. Verum aliquot lapidinae pulchra marmora, gypsum et lapidem olarium, qui aëri expositus indies durescit, affatim suppeditant. Thermas salutiferas Leucenses nemo ignorat; Briga etiam bona, quamvis minus nota, balnea possidet.

Cuncta gens religioni romano-catholicae addicta est; Valesiae superioris incolae lingua germanica, inferioris autem gallica utuntur. Hos illi numero paullisper superant; moribus vero parum differunt: omnibus animi impavidi, hospitalitatis, probitatis priscaque fidei laudes merito tribuuntur; sed vulgus obstinationis, inscitiae superstitionisque malis laborat. Cui labi Loyolae discipuli, quibus ex maxima parte denuo iuventutis institutio commissa fuit, obstare aut nolunt, aut non possunt. Brigae ac Seduni eis praecipuae sunt sedes. Ceterum jesuitae Friburgenses multo clariori fama quam Valesiaci gaudere videntur, eosque tum frequentia, tum discipulorum exterorum numero absque omni dubio vincunt. Patres quoque augustini abbatiae Agaunensis in collegio magno beneque instituto invenum nobiliorum studia temperant. Sed scholae rurales passim turpe et miserabiliter negliguntur. Incolae quidem agriculturae artium haud satis periti, pratorum tamen irrigationem optime intelligunt, et ut iam diximus, cerealia fere omni genera in

stupenda soli elevatione cura patientiaque admiratione digna ab alpestribus rusticis vulgo coluntur. Ex pascuis potissimum alpinis, pecorum armentorumque educatione, et caseorum fabricatione, haud parvum percipiunt fructum. Pulcherrima tandem via Semproniana, quae magnam vallis praecipuae partem percurrit, mercium meatu eis quaestum non parvi momenti suppeditat.

Quoad regni vegetabilis thesauros, Valesia extra omnem controversiam cunctarum Helvetiae regionum longe ditissima dici potest. Nec mirum, quippe quae diversissimarum Europae plagarum climata intra tam arctos limites coniungat. Ibi Lapponiae et Sibiriae, ibi Italiae imoque Hispaniae stirpes in stationibus non nisi ab exiguo spatio separatis sponte sua proveniunt. Has pulchras rarasque plantas iam veteres, iam noster immortalis HALLERUS aliique post eum descripsere; iam per dimidium seculum proxime praeteritum ab innumeris botanicis indesinenter investigatae fuerunt, nihiloque secius fere quotannis in ista opulentissima Florae nostrae provincia novae cives deteguntur. Rev. MURITH, olim D. Bernardi canonicus, locupletissimum patriarum stirpium, quas tum ipse collegerat, tum ab ABB. et LUD. THOMAS acceperat, catalogum edidit, quem aliquot epistolis ad totius regionis cognitionem topographicam botanicamque spectantibus illustravit. Hodie rev. SAMON, eidem meritissimo ordini addictus, et Cl. VENETZ florum Valesiacam magis magisque promoveri conantur. Plerasque plantas rariores nobis cognitatas, in hac fertilissima regione provenientes, singulas sub sua propria sede, noster libellus enumerat. Hic itaque nobis sufficiet stirpes mero Valesiacas, aut saltem quae per alios pagos paucissimis locis, vel non nisi rarissime occurrant, quantum fieri potest, botanophilis indicare.

Achillea nobilis, *Ach. setacea*, *Ach. tomentosa*, *Ach. valesiaca* Sut., *Aconitum hebegynum* Dec., *Adonis ambigua* N. I *flammea*, *Aegilops cylindrica* Host (vallis

vicinae Praetoriae civis, nec valesiaca), *Agrostis interrupta*, *Agr. purpurea* N., *Agrostemma Coronaria*, *Aira praecox*, (*Alnus incana* Willd. per totam Rhodani vallem, a Vispa usque ad Lemanium frequens, *Aln. glutinosa* testante rev. MURITH locis tantum subalpinis occurrit), *Alyssum alpestre*, *Al. campestre* (?), *Amygdalus communis*, *Androsace maxima*, *Andr. obtusifolia* All. β aretioides, *Andr. septentrionalis*, *Andr. tomentosa* N. (*Aretia* Schl.), *Anemone Halleri* All., *An. Pulsatilla* II *nutans*, *Antirrhinum Bauhini* N. (*genistifolium* Sut.), *Apargia crispa* Willd. (*Leontodon* Vill.), *Aretia Vitaliana* N. (*Primula* L.), *Artemisia Abrotanum*, *Art. Absinthium*, *Art. glacialis*, *Art. valesiaca* All., *Asparagus officinalis* (frequens ac vere spontaneus), *Astragalus exscapus*, *Astr. leontinus* Jacq., *Astr. Onobrychis*, *Avena loeslingiana* (*Betula viridis* Chaix in Valesia nondum observata est), *Biscutella laevigata* II (*B. lucida* Balb.), *B. saxatilis* Schleich., *Brassica campestris* Dec. A *oleifera*, *Br. oleracea* A *sylvestris*, *Bryonia dioica* Jacq. (vulgatissima), *Buffonia tenuifolia*, *Bulbocodium vernalis*^{*)}, (*Bupleurum iunceum* et *B. Odontites* a veteribus botanicis citata, non amplius in Valesia comparent), *Cacalia leucophylla* Willd. (*tomentosa* Vill.), *Calepina Corvini* Dec. (*Crambe* All.), *Campanula bononiensis* α , et β (*C. simplex* Dec.), *Carduus acuminatus* N. (*alpestris* Schl.), *C. microcephalus* N. (*tenuiflorus* Schl.), *Carex hispidula* N. (*fimbriata* Schkuhr), *C. microglochin* Wbg., *C. microstyla* Gay, (*C. pilulifera* in Valesia inferiori; hic indicatur quia in catalogo murithiano omissa est), *C. rupestris* All., *Caucalis latifolia*, *Centaurea Crupina*, *C. nigrescens* Willd. β *intermedia*, *C. seusana* Vill., *Chaerophyllum elegans* N., *Clypeola Ionthlaspi*, *Cornus mascula*, *Coronilla coronata* (*glauca* Sut.), *Crepis tectorum*, *Cynosurus echinatus*, *Diplopappus dubius* Cass.

*) Prope Branson pulchrae stirpis varietas floribus albis infrequens occurrit.

(*Aster annuus* L.; auctore Cl. DECANDOLLE), *Dracocephalum austriacum*, *Dr. Ruyschiana*, *Echinops sphaerocephalus*, *Echinosperrnum deflexum* Sw. (*Myosotis* Whg.), *Echium italicum*, *Ephedra distachya*, *Erigeron Villarsii* Willd., *Eritrichium nanum* Schrad. (*Myosotis* All.), *Eruca sativa* Lam. (*Brassica Eruca* L.), *Erysimum diffusum* Ehrh. (teste Cl. SCHLEICHER), *Euphrasia viscosa*, *Festuca aurata* N., *F. vaginata* W. et K. (citante etiam SCHLEICHERO), *F. valesiaca* N. (per totam fere regionem frequens), *Galium cinereum* All., *G. parisiense* I (*G. litigiosum* Dec.), *G. pedemontanum* All. (*Valantia* Sut.), *Genista radiata* Lam. (*Spartium* L.), *Geranium aconitifolium* L'Hér., *G. bohemicum*, *G. Ciconium*, *Helianthemum salicifolium* Pers. (*Cistus* L.), *Herniaria alpina* Vill., *Hieracium andryaloides* Vill., *H. lanatum* Vill. (*Andryala* L.), *H. multiflorum* Schleich., *H. Schraderi* Schleich. I, et III (*H. glabratum* Willd.), *Hyssopus officinalis*, *Isatis tinctoria*, *Is. Villarsii* N., *Lactuca angustana* All. (prope Sarquenez), *Lathyrus sphaericus* Retz (*angulatus* auct. helv.), *Lepidium subulatum*, *Linnaea borealis*, *Linum tenuifolium*, *Lonicera etrusca* *) Santi (a SCHLEICHERO inventa), *Matthiola varia* Dec. (*Cheiranthus* Sibth. *Ch. tristis* Mur.), *Mentha rubra* Sm., *Morus alba*, *Myagrurn perfoliatum*, *Ononis Columnae* All. (*minutissima* Sut.), *On. hircina* Jacq., *On. minutissima* (tantum in valle Praetoria invenitur), *On. Natrix*, *Onosma montanum* Sm. (*echioides* Sut.), *Orchis sambucina* α , et β (*Orch. incarnata* L.), *Orobanche Artemisiae campestris* Vauch. (*gracilis* Schl.), *Or. coerulea* Vill. (*laevis* L.), *Oxytropis* (*Astragalus* L.) *cyanea* Bieb., *Ox. foetida* Dec. (*Astr. Halleri* Sut.), *Ox. lapponica* N. (*Phaca* Whg.), *Ox. uralensis* Dec., *Pedicularis atrorubens* Schleich., *P. gyroflexa* Vill., *P. rosea* (vallis Praetoriae), *Phleum commutatum* N. (*Gerardi* Schleich.

*) Pulchram stirpem ad lacum Bourget prope Camberium, in Sabaudia frequentem observavit, amiciss. GAY.

cent.), *Phl. phalaroides* Koel. (*Phalaris phleoides* L.), β spiculis glabris, *Phyteuma ellipticum* Poir., *Ph. humile* Schl., *Ph. pauciflorum* (*globulariaefolium* Sternb. et Hoppe), *Ph. scorzonerifolium* Vill., *Pinus Cembra*, *P. Larix* (utraque Alpium potissimum Valesiae Rhaetiaeque nobilis incola), *P. uncinata* Ram., *Plantago aspera* N. (*serrata* Hall. fil.), *Pl. bidentata* Mur., *Poa concinna* N., *P. distans*, *Podospermum calcitrāpifolium* Dec. (*Scorzonera resedifolia* Sut.), *P. muricatum* Dec. (*Sc. laciniata* Sut.), *Populus alba*, *P. canescens* Sm., *Potentilla alpestris* Hall. fil. (*aurea* Ser.) II firma (*P. rubens* Vill.), *P. ambigua* N. (*geranioides* Schl.), *P. cinerea* Chaix, *P. multifida*, *P. nivea*, *P. parviflora* N., *Ranunculus gramineus*, *R. rutaefolius*, *Rhus Cotinus*, *Salix hastata* (*Arbuscula* Sut.) δ tenuifolia aliaeque rariores formae, *S. myrsinites* δ lanata (*S. sericea* Mur.), *Santolina Chamaccyparissus*, *Saponaria lutea* (supra Val Tornanche), *Saxifraga caespitosa* III *leucantha*, et ceterae formae, *S. cernua*, *S. diapensioides* Bell., *S. patens* N., *Sclerochloa dura* N. (*Cynosurus* L.), *Sclerophyllum pulchrum* N. (*Crepis* L.; in valle Praetoria), *Scorzonera austriaca* Willd. (*humilis* Sut.), *Sempervivum globiferum*, *Senecio uniflorus* All., *Silene vallesia*, *Sisymbrium acutangulum* Dec. (*Sinapis pyrenaica* L.), *S. Irio*, *S. pannonicum* Jacq., *S. pinnatifidum* Dec. (*bursifolium* Sut.), *S. tanacetifolium*, *Swertia carinthiaca* Wulff., *Telephium Imperati*, *Thalictrum alpestre* N., *Th. elatum* β Dec., *Th. foetidum* Dec., *Th. pubescens* Schl., *Thlaspi alpestre* β *pumilum*, *Thl. rotundifolium* N. (*Iberis* L.) β *corymbosum*, *Thl. sylvium* N. (*alpestre* Sut.), *Thymus pannonicus* All., *Tragopogon maior* Jacq., *Tragus racemosus* Desf. (*Cenchrus* L.), *Tribulus terrestris* (Vallis Praetoriae), *Trifolium saxatile* All., *Trigonella monspeliaca*, *Triticum Nardus* Dec., *Trochiscanthes nodiflorus* Koch (*Smyrnum* All.), *Typha angustifolia*, *T. minima* Hoppe, *Valeriana celtica*, *V. Saliunca* All., *Verbascum crassifolium* Dec. (*montanum* Schrad.), *V. incanum* N., *Ve-*

ronica verna, *Vesicaria utriculata* Lam. (*Alyssum* L.), *Vicia lathyroides*, *V. onobrychioides*, *Viola arenaria* Dec. (*nummulariaefolia* Sut.), *Xeranthemum cylindraceum* Sm. (??), *X. inapertum* Willd. (*annuum* Sut.).—*V. potissimum* Agaunum, Bagnes, Branson, Fouly, Gemmi, Leucenses thermae, Octodurum, Penninus, Nicolai (vallis D.), Rosa, Sedunum, Sidera, Sylvius, Zermatten etc.

Vallorbes, magnus pulcherque vicus pagi Vaudensis, in amoenissima fertilique convalle, inter montem dent de Vaultion ad austrum, et montem dititionis gallicae quem Aureum dicunt (Mont-d'or) boream versus, ex occidente ad orientem porrecta, situs. Hanc valleculam altissimus rupium praeruptarum paries a multo altiori Iugensi valle separat. Ex istius muri pede, quasi ex urna, ipsarumve Nympharum domo, Urba placida undas pellucidas crystalloque simillimas super muscorum aquaticorum molli tapete evolvit, ac totam vallem ipsumque vicum inrigat. Tum mox in fauces rupestres coarctata, pulchram efficit cataractam (la chute du Dard). Duae viae montanae ex pago Vallorbes in vallem Iugensem tendunt: altera borealis et monti Aureo subiecta, australi quidem deterior et difficilior est: sed viatoribus expeditis iterque pedibus facientibus omnino eligenda est, quia pulcherrima caverna, quam incolae Fatarum templum (temple des fées) nuncupant ei subdita iacet, ut ab eis qui hanc viam sequuntur commode visitari queat; cum contra ex omnibus ceteris partibus accessus eius difficillimus sit. Cavernae ingressus, ingentis porticus speciem referens, alte patet, ac magnam sublimemque aulam efficit. Penetralia autem longissimis constant cuniculis, quo nonnisi ardentibus taedis armatus naturae scrutator intrare potest. Ex ista spelunca egressus, per clivum valde arduum intra horae quadrantem ad mirabilem Urbae fontem pervenit.

Incolae industriosissimi sunt: omnigena artificia, quorum rotas amnis agit, officinae multae ferrariae,

clavorum fabricae, incudes denique ac mallei Cyclo-
pibus ipsis haud indigni eorum solertiam animumque
impigrum undique testantur. Ceterum viatores in
hocce recondito montium angulo diversorium mundis-
simum optimeque instructum exspectat.

Plantae insigniores: *Cacalia alpina* Jacq. (*glabra*
Sut.; ad Fatarum cavernam et prope amnis caput),
Erinus alpinus (in montibus supra Vallorbes), *Loni-
cera nigra* (ad viam Iugensem borealem), *Neslia pa-
niculata* Dec. (*Myagrum* L.), *Rhamnus alpinus*, *Scro-
fularia canina* β *montana* (au Mont-d'or), *Tussilago*
Petasites (secus Urbam inter fontes et vicum, affatim),
Veronica montana (ad amnis fontem).

Valorsine (La), vallis Ursina, altissima Sa-
baudiae vallecule, cum eiusdem nominis pagulo, in-
ter scopulos nivales ad montem Buet pertinentes dor-
sumque col de Balme sita, 2—3ve leucas longa, ex
austro euro-boream petit. Eam fauces angustissimae
et hominibus pene inaccessae inferne cum contigua
valle Trientina coniungunt. Sed cum ipso vico Trient
per collum Tête-noire dictum communicat, et ita
viatoribus procellas magnosve imbres metuentibus, iter
longius quidem, sed facilius tutiusque suppeditat quam
illa alpestris semita, qua ex Chamouny per montem
col de Balme et Trientinam vallem Octodurum itur.
Huius editissimae regionis pulchrae rupes primordia-
les, rara fossilia, stirpesque insigniores ubique natu-
rae amicorum attentionem captant. — In valle Ursina
observatae fuerunt: *Ceranium lividum* L'Hér., *Linnaea*
borealis (infra collum Tête-noire, ad torrentem imum-
que praecipitis clivi pedem; ultra hancee stationem,
ista omnibus scientiae cultoribus gratissima plantula,
occasum versus, in Europa australi haud longius pro-
gredi videtur), *Myrrhis odorata* Scop. (*Scandix* L.),
Pyrola uniflora, *Ribes petraeum* Jacq., *Trifolium spa-
diceum* (genuinum; stirps rara, pro qua *Tr. badium*
Schreb. in Alpibus vulgo occurrens, saepius sumi-
tur). — V. Trient.

Valserjoch, mons saltem 7900 p. s. m. elatus, inter valles Rheinwald et Lungnetz exurgens. Siemita alpestris, equis accessa, per hunc montem a vico Hinterrhein ad D. Petri vicum ducit. In eo itinere stirpes multae rariores inveniuntur. Ibi enim ab optimo VILLARSIO observatae fuerunt: *Androsace* (*Arctia* L.) *helvetica*? N. („biflora, pilis simplicibus“ VILL.), *Andr. pennina*? N. („uniflora, pilis ramosis“ VILL.), *Hieracium albidum* Vill. (*intybaecum* Sut.), *H. grandiflorum* All., *H. paludosum*, *H. picroides* Vill. (ibi primum ab auctori detectum et determinatum; rarissimum), *H. prenanthoides* Vill. I (*H. spicatum* All.).

Valserthal. V. Ilanz.

Valsorey (La), Alpium Penninarum vallecula excelsa, montibus Combin et Velan subiecta, undique massis glacialibus rigens, in vallem Entremont prope Saint-Pierre aperitur. In praecipuae molis (glacier de la Valsorey, 7728 p. s. m. elatae) vicinia, glaciei rupiumque parietes immensum efficiunt puteum, cuius capacitatem a sero autumnno usque ad Iulium Augustumve mensem, aquae pluviales torrentesque indesinenter implent, donec thorace glaciali, quo puteus munitur, tandem diffracto impetuossissime erumpunt, ac subinde per totam Druentiae (la Dranse) vallem et usque ad Rhodanum grassantur. — Plantae rariores: *Achillea nana*, *Artemisia Mutellina* Vill., *Art. spicata* Jacq., *Campanula cenisia*, *Erigeron uniflorus*, *Gentiana glacialis* Abr. Thom., *Gnaphalium Leontopodium* Vill. (*Filago* L.), *Gn. supinum*, *Iuniperus Sabina*, *Phaca alpina* Jacq., *Pinus Cembra*.

Val-Tornanche. V. Tornanche.

Valzeina. V. Marschlins.

Van (Creux du). V. Creux-du Van.

Varaz (La). V. Lavaraz.

Varona, germ. Varen, gall. Varonne, vicus Valesiae superioris, inter Sideram et thermas Leucenses, in collis excelsi arduo clivo, unde longa Rhodani vallis, fluminis cursus et iugi australis montes

lautissime prospiciuntur, situs. Hic locus sub coelo elementissimo iacet, omnisque tractus vicinus rarissimis stirpibus abundat. Ibi enim proveniunt: *Blitum virgatum*, *Calamintha Nepeta* Clairv. (*Melissa* L.), *Centaurea Crupina* (affatim), *Colutea arborescens*, *Coronilla coronata* (*glauca* Sut.; huic stationi propria), *Crepis foetida*, *Eruca sativa* Lam. (*Brassica Eruca* L.), *Erysimum helveticum* Dec. (*Cheiranthus* Jacq., *Ch. Boccione* Sut.), *Euphrasia lutea*, *Euphr. viscosa* (nusquam alibi intra nostros limites visa), *Helianthemum Fumana* Desf. (*Cistus* L.) *Hypochoeris uniflora* Vill. (*helvetica* Jacq.; supra Inden, ultra Dalae pontem), *Lactuca angustana* All. (*Sideram* versus), *Orobanche coerulea* Vill. (*laevis* Sut.), *Phyteuma Halleri* All. (*ovata* Sut.; supra Inden), *Potentilla caulescens* (ad rupes, ubi via ad thermas ducens excisa est). — Prope Salges: *Euphrasia viscosa*, *Micropus erectus*, *Potentilla caulescens*.

Vatz s. Untervatz, Rhaetiae magnus vicus, infra Curiam ad Rheni ripam sinistram, e regione pagi Zizers situs. — In montium vicinorum pratis (auf den Heubergen) suum *Dianthus plumarium* (mibi ignotum) crescere testatur Cl. ROESCH. Ibidem quoque proveniunt: *Anemone alpina* α , et β *sulphurea* (*An. apifolia* Wulfl.), *An. vernalis*, *Draba aizoides*. Prope pagum occurrit *Orobanche ramosa*.

Vaudensis pagus (gall. canton de Vaud, germ. Waadt), in Helvetia austro-occidentali situs, ad meridiem a pago Genevensi, lacu Lemano ei ac Sabaudiae interiecto, Valesiaque, occidentem versus a regno Gallico, ad septentrionem a principata Neocomensi, ad orientem a pagis Friburgensi et Bernensi terminatus est. Ambitus eius ad formam triangularem accedens, sed valde irregularis, 70 milliaria geographica quadrata continere dicitur. Istius trianguli latus meridionale secus Lemanum Rhodanumque, usque ad montem dent de Moreles protensum, leucas 18—20 metitur. Alterum, fere eiusdem longitudinis, ab eodem

ipso puncto, quo prius, procedens, euro-boream petit, prope Ebrodunum lacum Neocomensem adtingit, ripam eius dextram sequitur, atque a territorio Friburgensi saepe varieque interruptum inter hunc Muratensemque lacum, loco ubi Broia ostium habet, desinit. Tertium tandem trianguli latus, 12—13 leucas longum, perinde ad Broiae ostium in lacum Neocomensem incipit, ac totius pagi limitem orientalem statuens, secus campos Friburgenses producitur, donec in Alpes Bernenses et Valesiacas penetrat, et prope montem Cheville paululum ad austro-occidentem conversum, infra scopulum Dent de Morcles Rhodani ripas consequitur.

Præter lacuum Lemani et Neocomensis magnam portionem, pagus Vaudensis adhuc dimidiam fere Muratensis partem, et utrumque lacum Iugensem complectitur. Tertia lacuna Iurana lac Ter dicta, eaque parvula supra Chexbres et regionem vitiferam la Vaux quasi suspensa, quam incolae lac de Bré nominant, singulae vix dimidiam leucam ambitu metiuntur.

Rhodanus quidem nusquam in pagi territorium penetrat; sed per fere 5 leucas eum a Valesia usque ad Lemanium dividit. Ceteri amnes sunt: 1) Sarina, quae vallem alpinam Castrodunensem percurrit (V. Friburgensis et Bernensis pagi); 2) Broia (la Broie); prope Semsales in agro Friburgensi oritur, unde per longas flexuososque sinus in oppiduli Oron viciniam et Minidunum pervenit. Tunc placidissimo cursu felices campos Paterniacos Aventinosque percurrit, quorum pingui suo limo fertilitatem auget. Inter pagulos Salavaux et Constantine, fere una leuca a vetere Aventico sese cum lacu Muratensi commiscet. Cuius tota longitudine traiecta, prope Sugi eum deserit, ac parvula Friburgensis pagi parte irrigata, tandem in lacum Neocomensem prope viculum la Saue effunditur; 3) Urba (l'Orbe; V. Urba); 4) Venolia s. Venovia (la Venoge); ex pulchris uberrimisque fontibus ad montis Iurani Montendre radices scaturit;

post longum circuitum denique meridiem versus progreditur, et inter Morgias et Ouchy in Lemanum sese effundit. Propter aquarum copiam multosque rivulos, qui cum Broia facile coniungerentur, pars eius australis utique navigationi interiori inservire posset; sed obstant rupium parietes ac fauces eam subinde coarctantes, ut hocce utilissimum incoeptum, cuius ope Lemanus et lacus Neocomensis inter se communicarent, nonnisi summis impensis ad felicem exitum perducere queat. Interim iam per canalem prope Entreroches incipientem, tres fere leucas longum et infra Urbam cum Thiela commissum, merces cuiusve generis Ebrodunum perveniunt, ac inde semper navigiis in Helvetiam interiorem Basileamque vehuntur. Sed ob nimias difficultates huiusmodi canalibus cum Venolia, licet ei proximus, nondum coniungi potuit.

Magnam territorii Vaudensis partem occupant montes. Euro-austrum versus nempe, ipsae Alpes Ormondianam, Aquileiensem et Castrodunensem valles altissimis propugnaculis muniunt, et hinc inde parvas moles glaciales gestant. Excelsissimi eorum iugorum vertices sunt montes Diablerets (9600 p. s. m.), nivali thorace semper obducti, Dent de Morcles (8951 p.), Enzeindaz (7352 p.), tour d'Ay (6815 p.), Croix d'Arpille (5180 p.), Chamossaire (5040 p.), Javernaz (ad 4800) et Bovonnaz (ad 4000 p.).

Iugum Iuranum ditionem Vaudensem occidentem versus a Gallia separat, ac simul cum propinquis Gallicis montibus (le Colombier de Gex 5199 p. s. m., et le Reculet de Thoiry 5289 p. V. Iura), excelsissima totius Iurae cacumina, scilicet le Montendre (5177 p.) et Dolam (5168 p.) complectitur. Praeterea la dent de Vaultion (4572 p.), mons Suchet (4894 p.), ac denique in Neocomensium confinio mons Chasseron (4956 p.), boreae sunt propiores pauloque humiliores.

Tertium pagi Vaudensis iugum, Iorati nomine cognitum, Alpibus Aquileiensibus adnuitur et adeo cum eis sese confundit, ut inter geognostas nondum conve-

niat, an mons Jaman (5572 p. s. m.) eiusque pyramidalis scopulus (la Dent) ad eas Alpes aut ad ipsum Ioratam accensendi sint. Hocce iugum inde occidentem petit, inter Viviscum et Lausannam Lemano comminus impendens, etsi iam multo humilior; sed iterum inter Lausannam et Minidunum ad maiorem consurgit elevationem. Ulterius autem magis magisque miscit, ac denique boream versus, scilicet prope lacus Neocomensis ripas, a collibus littorumque rupibus arenariis vix distingui potest.

Omnes istorum montium vertices elatiores obtinent magna pascua, praecipue in Alpibus fertilissima, quae per menses aestivos ingentem armentorum aliarumque pecorum vim nutriunt, ac multum ad regionis divitias conferunt. Praeterea multae pulchraeque sylvae cum fagineae, tum abietinae istorum iugorum vastos tractus obumbrant. Ad eorum quoque radices querceta, nec non, praesertim in Aquileiensi ditione, castaneta inveniuntur.

Denique pagi Vaudensis haud exigui tractus aut campis fertilissimis, ut inter Minidunum et lacum Muratensem, aut planitie collibus amoenissimis et ad vitis culturam aptissimis intermixta, ut inter Urbam et Ebrodunum usque ad agri Neocomensis limites, ac praesertim iuxta totius Lemani nostras ripas, constant. Quae regiones, absque controversia ad Helvetiae pulcherrimas pertinent partes, et omnium viatorum admirationem laudesque captant. Solum quidem modica dumtaxat fertilitate gaudet, sed nihilominus ad cuiusvis fere generis culturam aptum reperitur. Alti praeruptique colles inter Lausannam et Viviscum siti, vites in Aquileiensibus prope pagum Yvorne ad Alpium basin felicissime provenientes, denique collium mitiorum pulcherrimus longusque tractus, inter Albonam et Promenthusam porrectus, ne quid de ceteris regionibus minus celebribus dicam, vina generosissima, quae vulgo in Helvetiam interiorem exportantur, producant. Agrorum cultura, olim nimis neglecta, per

hos ultimos triginta annos tantum nacta est incrementum, ut non obstantibus illis ingentibus montium iugis, cerealium ex magna parte omnino impatientibus, annona, quam propria proferunt arva, nunc iam fere omnibus pagi necessitudinibus sufficiat. Prata tum naturalia, tum arte facta, alternis vicibus, vinetis agrisque succedunt, tantamque foeni copiam producunt, ut etiam in ipsa planitie, omnes prope vici per maximam anni partem caseum butyramque in casis ad hunc usum instructis communiter praeparent et inde quaestum haud contemnendum conquirant. Arborea omnigenae domesticae, quaevis propria tempestate, fructus uberrimos suis cultoribus largiuntur. In nonnullis pagi regionibus copiosus satis spiritus e cerasis elici solet. Incolae (si modo paucissimos vicos religioni romano-catholicae addictos, multosque advenas per omnem pagum ac praecipue per urbes dispersitos excipias) fidem evangelicam profitentur, et linguae gallicae dialectum plus minusve corruptam loquuntur. In urbibus tamen ac etiam in templis scholisque puriorem elocutionem prononciationemque curant, et propius ad rectam librorum hominumque probe institutorum consuetudinem accedere conantur; quapropter iuvenes utriusque sexus ex omnibus Helvetiae germanicae pagis frequentes in plerisque Vaudensibus oppidis ad linguam discendam aliquot annos commorari solent. Ceterum in ambarum gentium nobilissimarum confinio collocati, Vaudenses homines earum indolis participes esse videntur. Animi enim laeta alacritate Gallis quadantenus similes cum Helvetiis stirpis Germanicae morum candore et ingenuitate omnino conveniunt. Patriam libertatemque amant: sed fatendum est plerosque nummos propriumque commodum nimii facere. Plebs etiam sumptui, vestium elegantiae, voluptati vitaeque commoditatibus plus iusto indulget. Incolae ut plurimum agriculturae curis artibusque vulgatoribus ad utilitatem generalem necessariis, potius quam industriae, commercio ipsisque

litteris incumbunt. Attamen pulchrae optimaque viae communicationem tam interiorem quam exteriorem, omniumque mercium vecturam facillimam reddunt; idcirco commissionis expeditionisve commercium in aliquot urbibus floret. Hucusque nonnisi paucissimae fabricae in pago Vaudensi sese sustinere potuerunt. Quod malum operariorum penuriae tribui solet, ac revera etiam ad terrae culturam ex Galliae Sabaudiaeque provinciis conterminis adiutores frequentes accersendi sunt.

Civitatis summi magistratus iuventutis institutionem diligentissime curant; pagulus quivis vel minimus scholam propriam possidet, ac plerique iuniores cum viri, tum foeminae facile legunt atque scribunt. Verum litterarum studium hucusque minus alte in populi mentes quam apud multarum Helvetiae germanicae regionum incolas descendit. Attamen his ultimis annis in aliquot oppidulis, imoque vicis minoribus, ad civium illiteratorum rusticorumque utilitatem, parvae bibliothecae passim conditae fuerunt, quarum libri praecipue per hiemem adsidue leguntur. Circa academiam aliasque institutiones studiosam ordinum superiorum iuventutem spectantes, videantur quae earum respectu in Lausannae ac ceterarum pagi urbium descriptione monuimus; hic meminisse sufficiat educationis curatores, reipublicae principum iussu, iunctis viribus ad eum finem laborare, ut omnes tantae necessitudinis publicae rami, quantum quidem fieri potest, optandam consequantur perfectionem.

Magnam utique pulchrarum stirpium copiam et varietatem exhibet ager Vaudensis. Plurimas hucusque tum a nobis, tum ab amicis, tum etiam ab ipso HAL-LERO sedulo observatas, propria sua sede enumeravimus.

Nunc restat ut plantarum, quae in ceteris Helvetiae pagis nusquam aut saltem tantum paucissimis locis extra nostros limites inventae fuerunt, lectoribus catalogum offeramus. Huc potissimum pertinere videntur:

Aconitum Anthora, *Aira caespitosa* β *littoralis*, *Alopecurus fulvus* Sm. (*geniculatus* agr. helv.), *Anagallis tenella*, *Anchusa italica* Retz, *Androsace villosa*, *Anemone hortensis*, *Anthyllis montana*, *Antirrhinum striatum* Lam., *Arenaria fasciculata* Jacq. (*Alsine mucronata* Sut.), *Ar. grandiflora*, *Ar. linifolia*, *Ar. uliginosa* Schleich., *Arundo Calamagrostis*, *Ar. sylvatica* Schrad. (*Agrostis arundinacea* L.), *Asperula tinctoria*, *Briza minor*, *Bryonia dioica* Jacq., *Carex Buxbaumii* Wbg., *C. chordorrhiza* L. fil. (olim a Cl. DAVALL inventa; sed locus specialis ignoratur), *C. microstyla* Gay, *G. nitida* Host. (ad Lemani littora), *Castanea vulgaris* Lam. (omnino spontanea; v. gr. circa Bex et in regione vinifera la Côte integras efficit sylvas), *Cerastium brachypetalum* Desf., *Cirsium Erisithales* Scop. (*Cnicus* L.), *Cornus mascula*, *Cyclamen hederaefolium* (prope Roche, nec alibi lectum), *Cyperus longus*, *Cytisus sessilifolius* (unice prope arcem Chillon), *Digitalis media* Roth, *Diploxis muralis* Dec. (*Sisymbrium*), *Eryngium campestre* (ad Lemani littora), *Erysimum ochroleucum* Dec. (*Cheiranthus* Hall. fil.), *Er. virgatum* Roth β *juratum* (au Creux du Van), *Fedia Auricula* M. et K. (*Valerianella* Dec.), *Filago gallica*, *F. germanica* β (*F. pyramidata* L.), *Gaudinia fragilis* Pal. Beauv. (*Avena* L.), *Hypericum Richeri* Vill., *Iberis pinnata*, *Laserpitium prutenicum*, *Laurus nobilis* (prope Montreux), *Linum tenuifolium*, *Lupinus angustifolius*, *Luzula flavescens* N. (*Iuncus* Host; in sylvis editioribus Iuranis), *Medicago apiculata* Dec., *Melampyrum nemorosum* (in agro Viviscensi), *Micropus erectus*, *Morus alba*, *Myrrhis odorata* Scop. (*Scandix* L.), *Narcissus biflorus* Curt., *N. poeticus*, *Nepeta nuda*, *Oenanthe peucedanifolia* Poll., *Onosma echioides* Sm., *On. montanum* Sm., *Orchis hircina* Crantz (*Satyrium* L.), *Orobanche Artemisiacampestris* Vauch. (*gracilis* Schl.), *Or. Epithymum* Dec., *Or. minor* Sutt., *Peucedanum Chabraei* N. (*Selinum* L.), *Poa megastachys* N. (*Briza Eragrostis* N.),

P. pilosa, *P. rigida*, *Potamogeton obtusus* Ducros (*rufescens* Schrad.), *P. plantagineus* Ducros, *Potentilla alba*, *P. micrantha* Ram., *Prunus caproniana* N. (*Cerasus* Dec.), *Ptychotis heterophylla* Koch (*Seseli saxifragum* L. = *Acthusa Bunius* L.), *Rosa alpina* II *lagenaria*, *R. cinnamomea*, *R. gallica* I *pumila*, *R. stylosa* Ser., *Rumex arifolius* All., *R. conglomeratus* Schreb. (*Nemolapathum* auct.), *R. Hydrolapathum* Ait. (*aquaticus* Sut.), et β *mediterraneus* (prope Bex), *R. pulcher*, *R. sanguineus* I *pictus*, et II *viridis* (*R. nemorosus* Schrad.), *Salvia Sclarea*, *S. verticillata*, *Scabiosa alpina*, *Sc. Columbaria* et *pachyphylla* (ad ripas graminosas Lemani), γ (*Sc. pyrenaica* All.?), *Sc. sylvatica* β (*Sc. longifolia* W. et K.), *Scilla amoena*, *Sc. bifolia* floribus coeruleis, rubris et albis, *Sc. patula* Dec.? (*Hyacinthus* Hall. helv. 1248. *H. non scriptus* Sut.; circa Chillon et in Aquileiensesibus), *Scirpus Holoschoenus*, *St. supinus* (uterque intra Helvetiae limites dumtaxat ad Lemani ripas occurrens), *Scolochloa Donax* M. et K. (*Arundo* L.), *Selinum nigricans*, *Sideritis hyssopifolia*, *Sisymbrium supinum* (unice in valle Iugensi), *Sium nodiflorum*, *S. repens* L. fil., *Sonchus Plumieris*, *Torbus hybrida*, *Tordylium maximum*, *Tulipa sylvestri*, *Verbascum blattarioides* Laur., *V. mixtum* Ram., *V. pulverulentum* Vill., *Veronica acinifolia*, *Vicia hybrida*, *V. lutea*, *Viola pumila* Chaix γ (*V. ericetorum* Schrad.); — Potissimum conferantur *Aquilegia*, Bex, Ebrodunum, Ioratum, Iura, Lausanna, Nevidunum, Roche, Urba, Viviscum, etc.

Vaulion, vicus montanus pagi Vaudensis, inter Romani monasterium (Romainmotier) et lacus Iugensis Abbatiam (l'Abbaye) situs. Prope hunc locum provenit *Pyrola rotundifolia*.

Vaulion (la dent de), mons pagi Vaudensis, in iugo Iurano inter montes Suchet exstans, omnino prae-ruptus ac minax vico Iugensi l'Abbaye impendet. Altitudo eius ad pedes 4572 s. m. aestimatur. In summo

scopuli vertice Lemanus, lacus Neocomensis, Muratensis ac Biennensis, et parvi sed amoenissimi Iugenses lacus, simul cum Alpibus et pulchra quam circumdant regione, luculentissimum exhibent spectaculum. Sed eius rupes pascuaque nimis arida Florae amicorum exspectationem omnino frustrantur. Ibi enim inveniuntur tantummodo stirpes montanae vulgatiores, ut: *Dryas octopetala*, *Erinus alpinus*, *Helianthemum canum* Dun. (*Cistus* L. *C. marifolius* Sut.), *Orchis* (*Satyrium* L.) *nigra* Scop., *Orch. viridis* Crantz, *Rosa alpina*, *Veronica urticaefolia* Jacq.

Vausseyon. V. Neocomum.

Vaux (La), germ. das Ryfthal, nobilissima pagi Vaudensis regio vinifera, secus Lemani ripas, inter Lausannam et Viviscum porrigitur. Vineae eius, diligentissime excultae, rupium Iorati arduis praeruptisque lateribus alte insident, ac solis ardentibus radiis perpetuo accessae uvas proferunt exquisitas vinumque generosissimum, cuius magna pars extra pagi limites consumitur. Coloni ingentibus impensis, incredibilique constantia muris instar amphitheatri invicem superpositis raram terram substernunt, per anni plerosque menses huic difficillimae culturae incumbentes. Aliquot oppidula, multi pulchrique vici, frequentes villae arcesque antiquissimae a lacus ipsis ripis usque ad summa rupium cacumina inter vineas emicant, viatoribusque spectaculum grate insolitum offerunt. Istius regionis colles aprici, semet ipsos ab infausto boreae flatu satis tutantes, stirpes plusculas climatibus calidioribus proprias generant. Ibi enim inveniuntur: *Antirrhinum Cymbalaria*, *Arbutus Uvaursi* (in montanis supra Chexbres et Cully), *Artemisia pontica* (prope Villette), *Balsamita maior* Desf. (*Tanacetum Balsamita* L.; ibidem), *Betula viridis* Chaix (in montibus vinetum coronantibus, v. gr. en Chapotane supra Cully), *Carex gynobasis* Vill. (circa Epesse et supra Cully), *Carpesium cernuum* (prope Cully lectum), *Carthamus lanatus* (inter Cully et Lutry), *Chei-*

ranthus Cheiri, *Chenopodium foetidum* Lam. (à Lutry), *Crataegus Amelanchier* Desf. (*Mespilus* L.; circa Epesse), *Cynodon Dactylon* Rich. (*Panicum*), *Ficus Carica* (ad rupes sponte nascens), *Foeniculum officinale* All. (*Anethum Foeniculum* L.; à la tour de Marsens, parce), *Iris germanica* (in vineis), *Lepidium graminifolium* (L. Iberis Sut.; ad muros, frequens), *Lithospermum purpuro-coeruleum*, *Mentha rotundifolia* (secus vias), *Mespilus Cotoneaster*, *M. tomentosa* Ait. (utraque ad rupes supra Cully), *Ophrys apifera* Huds. (prope Epesse), *Sedum Telephium* β (*S. maximum* Sut.), *Silybum marianum* Gaertn. (*Carduus* L.; prope Ryez infrequens), *Sinapis alba* (inter Corsy et Cherin supra Lutry passim colitur), *Stachys arvensis* (prope Lutry), *Trifolium rubens* (inter Epesse et Chexbres), *Viola odorata* β *leucantha* (ad muros).

Veche, mons Ticinensis 5 leucis ab urbe Lugano distans. Ad eius rupes provenit *Cactus Opuntia*.

Venoge (La). V. Vaudensis pagus et St. Sulpi.

Verbanus (il lago Maggiore, le lac Majeur, der Langensee), pulcher celebrisque Italiae superioris lacus ex maxima parte inter regis Sardiniae ditionem et Insubriam Austriacam situs. Tractus eius euro-borealis, vulgo Locarnensis lacus nomine designatus, craterem proprium ad formam ovalem accedentem efficit, et intra Helvetiae limites contentus, ad pagum Ticinensem pertinet. Lacus Verbanus a vico Magadino, prope Ticini ostium, usque ad oppida Palanza et Laveno austro-occidentem petit. Ibi subito dilatatus, occidentem versus amplum emittit sinum, ad cuius ingressum sitae sunt illae Borromaeorum insulae. Infra hunc sinum ad 2 l. longum, lacus in limites paulo arctiores redactus, omnino ad austrum convertitur, ac tandem prope Sextas Calendas (Sesto Calende) desinit. Vix usquam, sinu illo occidentali haud computato, 2 l. latus est; longitudine autem 16 l. metitur. Pars eius australis, ad insulas Borromaeas

incipiens, nobis omnium pulcherrima visa est. Ibi primum in ripa dextra viatorum oculis adparet magnus vicus Belgirate, nitidis villis, quarum praelongos hortos, in amphitheatrum quasi suspensos, Hesperiae arbores nobilissimae obumbrant, ornatus, scenamque amoenissimam ostentans. Tum pulchrum oppidum Arona divique CAROLI BORROMAEI colossus collibus supra urbem exsurgentibus insidens.

Lacus navigatio satis secure esse dicitur; navigiorum laudatur structura, sed velorum forma displicet. Ceterum, Verbanum, ut alios Insubricos lacus, naves vaporis vi actae adsidue sulcant. Pisces quidem permultos, sed ob carnem insipidiorem neglectos, alit.

Littora Verbana scientiae amabilis curiosis pulchram largamque stirpium insigniorum messem pollicentur, neque, ut putamus, eorum divitiae hucusque rite exploratae fuerunt. Interim saltem citantur: *Androsacmum officinale* All. (*Hypericum Androsacmum* L.), *Arabis Halleri* II (*Ar. stolonifera* Hornem.; circa Belgirate), *Campanula spicata* (in vineis), *Carex brizoides* (inter Aronam et Belgirate; circa Luino), *Cirsium spathulatum* N. (*Cnicus* Moretti; unice prope Aronam repertum), *Cotyledon Umbilicus* Lam. (circa Belgirate; huic stationi perinde propria), *Cytisus hirsutus* (supra Aronam, in adscensu ad colossi collem), *Galium vernum* Scop. (*Valantia glabra* L.), *Genista scoparia* Lam. (*Spartium* L.; infra Sesto in ericetis copiosissime), *Lythrum Salicaria* β *angustifolium* (ad littorum rupes, ubique; nitida varietas cis Alpes desideratur), *Nasturtium pyrenaicum* R. Br. (*Sisymbrium* L.) β *maius* (circa Sextas Calendas), *Olea europaea*, *Paronychia verticillata* Lam. (*Illecebrum* L.; Aronae; in Helvetia cisalpina omnino deficit), *Serapias Lingua* (prope Aronam; pulchra stirps, mere Insubrica), *Symphytum tuberosum* (inter Aronam et Belgirate).

Verchier. V. Ollon.

Vercoren, vicus Valesiae mediae, haud procul Seduno distans, et in amoena convalle, pulchris ali-

quot villis ornata, prope vallis Anniviers ingressum situs. In ipso vico nascitur rarissimum *Geranium divaricatum* Ehrh.; in sylva inter hunc locum et Pensac *Blitum virgatum* et *Pyrola uniflora*. Altius in colle a Vercoren sesquileuca distante cruceque coronato frequens legitur *Astragalus exscapus*. Denique circa Vissoie, vallis Anniviers caput, ubique *Rubia tinctoria* reperitur.

Verneya, pagulus Valesiae inferioris, ad Rhodani ripam sinistram, prope locum, ubi torrens Trient ex faucibus rupestribus subito erumpit ac statim cum flumine coniungitur, situs. — Circa Verneya occurrunt: *Bidens cernua*, *Ophrys Monorchis* (etiam prope Courvieux).

Vernier. V. Geneva.

Verreaux (Les), mons alpinus, urbi Vivisco imminens. Ibi citantur: *Hieracium aurantiacum*, *H. cy-mosum* β *aurantiacum*, *H. multiflorum* Schl., *Myosotis alpestris* Schmidt β (*M. suaveolens* W. et K.), *Vicia sepium* β *nana*.

Verrières (Les), magnus vicus submontanus, partim in pago Neocomensi, partim in Gallico dominio, inter les Bayards et arcem Joux situs. In pratis Rolliers dictis, ad utramque ditionem pertinentibus, frequens occurrit *Centaurea nigra*, stirps intra nostros limites rarissima. Etiam locis rupestribus v. gr. in medio rupium pariete ad cuniculi Temple des fées dicti finem, amoena legitur *Androsace lactea*.

Versoix, oppidulum pagi Genevensis, anno 1815 a dominio Gallico separatum, agro Vaudensi conterminum, ac secus Lemani ripas situm. Sub ultimis Ludovici XV annis, regni administratores decreverant ibi magnum ac celebre emporium condere. Iam iam urbis novae circumscriptio, viarumque rectarum lineae concinuae et parallelae, magnum spatium prope veterem pagulum, vix nisi tuguriis deformibus immundisque constantem, occupabant. In hocce vano ambitu statim aliquot pulchrae domus aedificatae sunt;

magnus tandem securissimusque portus, duplici muro munitus, urbis simulacrum insignivit. Sed aulae inconstante aura subito immutata, inceptum subridiculum penitus omissum fuit. Sub Genevensi paterno regimine hic locus magnum iam cepit incrementum. Pulcher quoque ac commodus situs, mercium transitus et nonnullae fabricae multam ad incolarum prosperitatem conferunt. Regionem vicinam elegantissimae villae decorant. — Plantae rariores: *Bromus squarrosus* *γ* *humilior* (prope officinas lateritias, secus lacus ripas), *Inula hirta* (rarissima), *Ornithogalum pyrenaicum*, *Rosa gallica* I *pumila*, (in sylvis Ferney versus), *Scirpus Holoschoenus*.

Versovia (La Versoix), pulcher amniculus, cuius aquae limpidissimae delicatas alunt tractas, prope Divonam, in amoenissima regione scaturit. Mox supra Bougis in duos ramos dividitur, quorum maior inter Galliam pagumque Vaudensem per 2 leucarum tractum limitem efficit; tunc agrum subit Genevensem, postque brevem cursum infra sui nominis vicum in Lemannum effunditur. Ramus minor pagum elegantissimum Céligny, ditionis Genevensis, eiusque pulchrum agrum irrigat. V. Divonne, Versoix.

Vervey, pagulus agri Vaudensis, inter Roche et Aquileiam, nec procul a via regia situs. Magnae paludes vicinae earumque fossae stirpibus raris abundant. Ibi potissimum observatae fuerunt; *Arundo montana* N. β (*Ar. pseudo-arundinacea* Schl.; ad lacunam), *Carex hornschuchiana* Hoppe (*fulva* agr. helv.), *C. Pseudo-Cyperus*, *Cirsium rigens* N. (*Carduus* Gmel., *C. tataricus* Sut.), *Cladium Mariscus* R. Br. (*Schoenus Mariscus* L.), *Gentiana Pneumonanthe*, *G. utriculosa*, *Hydrocotyle vulgaris*, *Laserpitium prutenicum*, *Samolus Valerandi*, *Scabiosa Succisa* β *floribus albis*, *Schoenus albus*, *Sch. ferrugineus*, *Scirpus setaceus*, *Sc. triquetus*, *Serratula tinctoria*, *Spiranthes aestivalis* Rich. (*Ophrys* Balb.), *Trifolium filiforme*, *Tr.*

ochroleucum, *Viola hirta*, *V. montana* III (*V. Ruppī* All., *V. stagnina* Kit.), *V. palustris* (le Furet versus).

Vesena, Vesenum. V. Wesen.

Vétroz, Valesiae mediae pagulus ad viam regiam, qua Octodurum itur, inter Sedunum et Ardon situs. Prope hunc locum inveniuntur: *Adonis autumnalis*, *Ad. vernalis*, *Clematis recta*, *Festuca bromoides*, *Myagrūm perfoliatum*, *Neslia paniculata* Dec. (*Myagrūm* L.), *Polycnemum arvense*, *Rosa gallica* I *pumila*.

Vettis, vicus Sancto-Gallensis in Sarunetorum regione ad amnem Taminam Calandaeque pedem borealem situs. Ibi provenire dicuntur: *Anchusa angustifolia* (Melimpsch versus), *Coronilla vaginalis* Lam. minima auct.), *Linnaea borealis?* (inter Vettis et Valenz; nuper non visa), *Neslia paniculata* Dec. (*Myagrūm* L.).

Vettnerberg, Abbatiscellanorum (?) mons, ubi rarum *Hieracium pilosellaeforme* Hoppe repertum fuit.

Vevey. V. Viviscum.

Via mala, nomen faucium rupestrium angustissimarum, ac fere sesquileucam longarum, quas Rhenus posterior, valle Sexamniensi relicta, in horreni praecipitii fundo percurrit. Flumen, prope Rongella, ex istis pylis erumpens, pulchram efficit cataractam. In eo asperrimo rupium hiatu per seculum quindecimum, via iumentis carrisque levioribus accessa, difficilis quidem, sed neutiquam adeo mala, ut ex nomine locorumque natura suspicari posses, excisa est, quam omnes viatores mercesque Curia per montem Spelugam aut Bernardinum Italiam petentes, sequuntur. Supra Rhenum quasi suspensa, plus semel ex altera ad alteram transilit ripam; pontes utrumque littus iungentes stupenda altitudine (elatissimus nempe 480 pedes altus esse perhibetur) audacique structura, cum istarum angustiarum horrore sublimi congruunt, omniumque admirationem excitant. In imo abyssi fundo iratas flumen undas volvit, nec nisi earum fragore terrifico, aut subinde vaporum in quos resolvuntur

nubibus, percipitur. Prope secundum pontem, fere sub pedibus viatoris, a rupe subito solutum in iugentem profundamque crateram desilit.

Secus viam aliquot plantae rupestres et subalpinae proveniunt. *Linnaeam borealem*, ut putabatur, ibi falso ab amiciss. SUTER indicatam, nuperrime revisit Cl. COQUEBERT de MONTBRET. Etiam citari merentur: *Brassica Erucastrum*, *Circaea alpina* (ad rupes madidas laetissime vegetans grataque efficiens pulvina), *Luzula lutea* Dec. (*Iuncus* All.), *L. nivea* Dec. (*Iuncus* L.), *Phyteuma corniculatum* Clairv. I (*Ph. Scheuchzeri* All.), *Potentilla caulescens*, *Pyrola uniflora*.

Via nova. V. Chemin neuf.

Vidy. V. Lausanna.

Villa, pulcher vicus dittonis Pedemontanae, ad viam inter lacum Verbanum et Domo d'Ossola, unde mons Sempronius petitur, situs. Domo versus collis ad dextram exurgit, in cuius clivo *Montia fontana* observata est.

Villefranche, ital. Borgofranco, oppidum imae vallis Praetoriae, paulo supra Eporediam (Ivrée) situs. Ibi occurrunt *Avena loeflingiana*, *Inula montana*.

Villeneuve. V. Pennilucus.

Villeneuve, vicus in ramo occidentali vallis superioris Praetoriae, inter Courmayeur et Augustam situs. Regio vicina, soli calidissimo subiecta, plantas non paucas australes producit. Inter hunc locum et Augustam a nobis frequentes lectae fuerunt: *Asparagus officinalis*, *Geranium ciconium*, *Gnaphalium luteo-album*, *Lactuca augustana* All. (St. Pierre versus), *Ononis Columnae* All. (*On. minutissima* Sut.), *Plantago arenaria* W. et K. (*Pl. Cynops* Sut.), *Poa Eragrostis*, *Tragus racemosus* Desf. (*Cenchrus* L.), *Tribulus terrestris*. — V. Courmayeur.

Vispa, germ. Visp, Vispach, gall. Viège, oppidum Valesiae superioris, 2 l. infra Brigam, ad Rhodani littus sinistrum et in utraque amnis Vispae

(die Visp) ripa situm; ob amoenos colles, quibus partim insidet, ac templis veteribusque arcibus superbiens, extrorsum, sed nonnisi eminus, iucundissimum ostentat prospectum. Sed ipsae viae, praecipue inferiores, tortuosae, angustae et squalidae displicent; ingentium quoque paludum vicinia, aestate ad autumnum vergente, aërem viciat, et insectorum molestissimorum magnam gignit copiam. Ex transitu mercium, quae per montis Sempronii viam vehuntur, incolae quaestum faciunt. — Plantae rariores: *Chenopodium Botrys*, *Crepis tectorum* β *integrifolia* (tum species, tum varietas rarissima), *Dictamnus albus* (Turtig versus), *Lactuca virosa*, *Poa distans* (Valesiae mediae propria), *Sonchus palustris*, *Sisymbrium Irio* (ad coemeterii muros; alibi intra nostros limites occurrere, non constat).

Visper-Thal. V. D. Nicolai vallis, Saas, Zermatten.

Vitodurum, Winterthur, egregium oppidum ditionis Tigurinae, ipsoque excepto Turico, totius pagi facile princeps emporium. Fere 4 l. ab urbe, eorum versus, ad viam qua Sancto-Gallum itur, situm est, et parum a vico Ober-Winterthur, veriori, ut perhibent, veterum Vitoduro distat. Hic locus duabus latissimis, quas ad angulos rectos senae aliae minores intercipiunt, viis constans, inter Helvetiae elegantissima oppida utique receuseri meretur. Pulchrum templum, ornatissimam curiam, hospitia in pauperum aegrorumque usum optime instructa, amplam bibliothecam cum locuplete nummorum veterum collectione, scholas publicas ad rectissimam normam institutas, aedesque multas privatorum luculentissimas possidet. Cives totis viribus ac felicissimo successu commercio et industriae incumbunt. Magna celeberrimaque fabrica ingentem acidi nitrici vim multaue alia praeparata ad chemiam spectantia conficit. Denique pictores, sculptores, musici, ut et omnes fere artifices operariique singulis suis artibus excellunt ac nobili aemu-

latione cum ipsis Tigurinis civibus certant. In pulchra Cl. ZIEGLERI collectione series plerarumque avium in Helvetia degentium optime praeparatarum conservatur.

Iam a multis annis Celeberr. DE CLAIRVILLE, peritissimus entomologicae scientiae magister, ac florae helveticae enchiridii aliorumque botanicorum libellorum meritissimus auctor Vitoduri vitam agit.

Regio urbi vicina climate temperato gaudet, ac totius pagi optimum vinum proferre dicitur. Eam villae elegantissimae, horti pulchri amoenissimaque ambulacra decorant. Colles quoque nonnulli, parum a moenibus distantes, ambulatoribus gratissimos offerunt prospectus.

Plantae rariores: *Antirrhinum striatum* Lam., *Cytisus nigricans*, *Erysimum cheiranthoides*, *Gentiana asclepiadea*, *Geranium phaeum*, *Helleborus viridis* (circa arcem Kyburg), *Hemerocallis fulva*, *Leersia oryzoides* Willd. (*Phalaris* L.), *Margarita Bellidistrum* N. (*Doronicum* L.), *Staphytea pinnata*, *Viola mirabilis*.

Viviscum, Vevey, germ. Vivis, urbs pagi Vaudensis, ad regionis vitiferae la Vaux limitem orientalem, iuxta Lemani ripam sita, post Lausannam principem inter municipia Vaudensia locum obtinet. Magnitudine enim viarum, aedificiorumque elegantia, civium industria opulentiaque, ac omnigenis laudabilibus institutis utilitatem communem promoventibus insigniter commendatur. Platea portui contigua, magnisque mercatibus, quo singulis hebdomadibus ex pago Friburgensi, Valesia Sabaudiaque, omnium vicinorum locorum incolae frequentissimi conflunt, destinata, Helvetiae totius facile maxima pulcherrimaque praedicari potest. Inde, secus lacum porriguntur viae longae, iustae latitudinis, singularis munditiei, multisque bellis aedibus ornatae. In media fere urbe inveniuntur D. Clarae templum, curia urbana, ac pristinorum praefectorum praetorium. St. Martini templum, ubi tantum per menses aestivos sacra celebrantur, magnae

areae antiquis arboribus consitae contiguam alto colli supra urbem exsurgenti insidet. Ibi lacus eiusque amoenissima littora, sublimibus Alpium scopulis subiecta scenam efficiunt pulcherrimam. In ipso templo iacet EDMUNDUS LUDLOW, Anglus, unus e CAROLI I iudicibus; huic fidelissima coniux ibi monumentum marmoreum erexit, cum longo encomio seu epitaphio, quo scilicet quatenus invictae virtutis vir et acerrimus arbitrariae potestatis impugnatior summis extollitur laudibus.

Scholae, tum primariae, tum superiores optime institutae sunt, ut adolescentes ingenui in veteribus linguis scientiarumque elementis erudiantur, atque porro hinc ad academiam Lausannensem promoveri possint. Aliquot societates utilitati publicae curam assiduam impendunt, et multum ad meliorem hospitiorum administrationem, pauperumque meliorem conditionem conferunt. Praeter bibliothecam urbanam, litteraria societas et ampliss. de JOFFREY librorum collectiones possident. Cl. LEVADE, M. D., pulchrum et locupletem adparatum ad naturae scientias spectantem adservat.

Vivisei degunt nonnulli pictores aliique artifices. Cl. DORET celebrem habet officinam, ubi, cum italica, tum ea, quae suppeditant Aquileiensiū fodinae, marmora poliuntur, et ad varios usus praeparantur. Ceterum cives mercaturae ramos plures excolunt, et magnas inde divitias acquisiverunt. Coeli mitissimi clementia, aëris salubritas, situs pulcher, et incolarum mores amoeni iam a priscis temporibus peregrinis adeo adriserunt, ut ibi vulgo diuque commorari ament, sicque civium prosperitatem insigniter augeant.

Situ quo gaudet Viviscum nil pulchrius: eo respectu, me quidem iudice, ceteras omnes pagi partes longe superat. Ibi lacus crystallinum aequor magnificentum efficit craterem, ad austrum eorumque altissimis ac vere stupendis Alpium molibus subiectum.

Prope vicum Sabaudum Meillerie excelsissimi rupium parietes ex ipsarum undarum sinu exurgere videntur, ac praecipue per aestatis dies serenas ab ultimis solis ignibus illustratis nitore incredibili fulgent, ac simul cum tot tantorumque scopulorum sublimi scena, oculis spectaculum unicum et vere incomparabile offerunt. Littus ipsum Vaudense ad totius Helvetiae regiones amoenissimas pertinet. Sub montium alto tegmine ab infausto aquilonis flatu defensa, tellus felix pulcherrima pollet vegetatione. Vineae, arva, prata fertilibus arboribus consita, colles gratissimi placidaeque valles, arces antiquae, elegantissimae villae, frequentes opulentique pagi aspectus ac formarum iucundissimarum mira varietate ex omnibus partibus spectatorem dulcis admirationis sensu adficiunt.

Agri Viviscensis Flora plantarum, quas gignit, pulchritudine copiaque ceteris Lemanicæ planitiæ partibus longe praestat, quippe quæ non solum australes, sed etiam non paucas alpinas frigidisque stirpes possideat. Eam solícite exploravit amiciss. REYNIER, cui adhuc iuveni deliciis fuerat: vergente iam aetate, post longos annos in patriam redux, investigationes pristinas non sine uberrimo fructu renovavit, ac urbis patriæ plerasque plantas collegit. Hanc provinciam sibi quoque sumpserunt Cl. TARDENT, et Rev. PHIL. BRIDEL iunior, qui mecum stirpium insigniorum in ea regione provenientium nomina speciminaque humanissime communicaverunt. Hic præcipuas indicare sufficiat. 1) Circa urbem passim proveniunt: *Allium angulosum* I *petraeum* (semel visum), *All. carinatum*, *All. oleraceum*, *Amaranthus Blitum*, *Am. sylvestris* Desf., *Anemone ranunculoides*, *Anthemis Cotula* (en Gilamon, inter sata), *Antirrhinum maius*, *Arabis muralis* Bert., *Ar. Turrita*, *Arundo montana* N. (*Agrostis arundinacea* Sut.), *Aspidium fragile* Sw. γ (*Polypodium rhaeticum* Vill.), *Aster Novi-Belgii* (au Rouvenaz, spontaneum), *Astrantia maior* (prope Glérolles), *Atriplex angustifolium* Sm. (*patula* Sut.), *Bras-*

sica Erucastrum (*Sisymbrium obtusangulum* Schl.), *Briza minor* (a Cl. TARDENT ad arborum aridiorum oram, septentrionem versus inventa; gramen ceterum in Helvetia nec cis Alpes, nec alibi visum!), *Bunias Erucago*, *Camelina sativa* Crantz (*Myagrum* L.), *Campanula persicifolia* (Châtel versus), *C. pusilla* Haenke (*caespitosa* Vill.), *Castanea vulgaris* Lam., *Centaurea Crupina* (en Gilamon, parcissime), *C. solstitialis* (nonnisi valde infrequens), *Cerastium tomentosum* (supra urbem: Cl. TARDENT), *Cervaria glauca* N. (*Athamanta Cervaria* L.), *Chaerophyllum aureum*, *Ch. hirsutum* (ad rivum Oyonne), *Cheiranthus Cheiri* (ad urbis muros), *Chenopodium murale*, *Ch. polyspermum*, *Chlora perfoliata*, *Cornus mascula*, *Corrigiola littoralis* (citante GAGNEBIN; rarissima stirps, nuper nonnisi a Cl. TARDENT visa), *Crataegus Amelanchier* Desf. (*Mespilus* L.), *Cr. torminalis*, *Cyclamen hederaceum* Ait. (teste Cl. TARDENT; plantam tamen prope Roche provenientem neque, ut putamus, alibi visam, fortasse in mente habuit), *Cynodon Dactylon* Rich. (*Panicum* L.), *Cyperus longus* (à l'île Heureuse; rarus), *Diplotaxis tenuifolia* Dec. (*Sisymbrium* L.), *Dryas octopetala* (au Devin, proxime urbem!), *Echinospermum Lappula* *)? Lehm. (*Myosotis* L.; nuper non visum), *Epipactis rubra* Sw. (*Serapias* L.), *Erysimum virgatum* Roth (perrarum), *Geranium sanguineum* (à Rivaz et Châtel versus), *G. sylvaticum*, *Helianthemum Fumana* Desf. (*Cistus* L.), *Hemerocallis fulva*, *Hieracium florentinum* All. II (*H. piloselloides* Vill.), *H. rupestre* All. (inventum misit Cl. TARDENT), *Holosteum umbellatum*, *Iberis pinnata* (infrequens), *Impatiens Noli-tangere* (au Châtel), *Inula salicina*, *Lathraea Squamaria*, *Lepidium*

*) Hancee speciem, circa Octodurum, Agaunum Monthey, Colombey, Vouvry, St. Tryphon, ut inter Aquileiam et Yvorne nentiquam infrequentem, tum Vivisci, tum Lausannae, ubi citata est, frustra quaesivit Cl. LERESCHE.

graminifolium (*L. Iberis* Sut.), *L. sativum*, *Levisticum officinale* Koch (*Ligusticum Levisticum* L.; supra Tercier), *Leucoium vernum* (circa Glérolles, in pomariis), *Lithospermum purpureo-coeruleum* (prope St.-Saphorin), *Lonicera Caprifolium*, *Lotus siliquosus*, *Lycium afrum* (hinc inde ex hortis elapsum), *Matricaria Chamomilla*, *Melampyrum nemorosum* (stirps rara), *Mentha viridis*, *Mylinum Carvifolia* N. (*Selinum* L.), *Myosotis sylvatica* Ehrh. (frequens), *Oenanthe pencedanifolia* Poll. (prope Buri), *Ophrys anthropophora*, *Ophr. apifera* Huds., *Ophr. arachnites* Hoffm., *Ophr. Monorchis*, *Ophr. myodes* Jacq., *Orchis fusca* Jacq., *Orch. laxiflora* Lam., *Orch. odoratissima*, *Orch. viridis* Crantz (*Satyrium* L.), *Ornithogalum nutans* (olim visum), *Orn. pyrenaicum* (parcissime), *Orobanche minor* Sutt. γ *glaberrima* (ad viam regiam St. Saphorin versus), *Orobanchis niger* (Châtel versus), *Pinguicula alpina*, *Polygala amara*, *Polytrichum aloides* Hedw., *Potentilla Fragaria* Poir. (*Fragaria sterilis* L.), *Prunus Mahaleb* (circa Buri), *Pulmonaria angustifolia*, *Pyrola minor* (prope Printemeraux), *Ranunculus Philonotis*? Retz (nuper non amplius repertus), *Rosa spinosissima* (?), *Rumex conglomeratus* Schreb. (*Nemolapathum* auct.), *R. pulcher*, *R. sanguineus* I *pictus* (ad quendam rivulum: Cl. TARDENT), *Salix repens*, *S. seringiana* N. ♀ (*lanceolata* Ser. non Sm.; rarissima; a Cl. TARDENT observata), *S. triandra*, *Salvia glutinosa*, *Saponaria ocymoides*, *Saxifraga aizoides* (*autumnalis* Sut.; au Devin, proxime urbem!), *Scabiosa arvensis* δ *integrifolia*, *Senecio viscosus*, *Serratula tinctoria*, *Silene gallica* (au Gilamon; rara), *Silybum marianum* Gaertn. (*Carduus* L.; ad urbis muros), *Sorbus aucuparia*, *Sparganium natans* (ad officinam lateritiam), *Spergula arvensis* (ibidem), *Stachys arvensis*, *Stipa capillata*, *St. pennata* (non amplius occurrere videtur), *Tamarix germanica*, *Thesium linophyllum* β (*Th. intermedium* Schrad.; au Devin), *Tilia microphylla* Vent., *T. platyphyllos* Vent., *Valeriana tripteris*, *V. rubra* (ad rupes urbis-

que muros: Cl. TARDENT), *Verbascum nigrum*, *Veronica agrestis* II. (*V. pulchella* Bast.), *V. scutellata* (ad officinam lateritiam). — 2) Prope les Gonelles, ad lacum, occidentem versus: *Anagallis tenella* (olim ibi, ad rupem uliginosam, orientem versus, visa), *Apium graveolens* (semel inventum), *Artemisia pontica* (stirps rarissima), *Ceterach officinarum* Willd. (*Asplenium Ceterach* L.), *Iris germanica* (ad rupes), *Mentha rotundifolia*. — 3) Circa la Tour de Peylz, ad orientem: *Arenaria fasciculata* Jacq. (*Alsine mucronata* Sut.; inter la Tour et Montreux), *Gentiana Pneumonanthe* (aux Bassets), *Geranium palustre* (prope la Tour, et la Maladière), *Heliotropium europaeum*, *Oxalis stricta* (à la Doie, parce), *Polygala Chamaebuxus* (au Bassets), *Prunus Mahaleb* (Montreux versus), *Scutellaria gale-riculata* (aux Bassets), *Senecio viscosus*, *Silene noctiflora* (inter urbem, la Tour et Montreux, loco dicto en Berange, parce), *Tanacetum vulgare*, *Trifolium medium* (à la Maladière), *Ulex europaeus* (inter la Tour et urbem; praeerarus). — 4) Circa Chailly, borea-eurum versus: *Aspidium Thelypteris* Sw. (*Polypodium* L.), *Oenanthe peucedanifolia* Poll., *Spiranthes aestivalis* Rich. (*Ophrys* Balb.), *Taxus baccata* (ad villam Châtelard), *Thalictrum flavum*, *Vinca maior* (Châtelard versus; rarissima). — 5) Prope Hauteville, supra urbem: *Allium angulosum* β (*All. senescens* L.), *Antirrhinum Cymbalaria*, *Centaurea solstitialis* (parcissime), *Cirsium rigens* N. (*Carduus* Gmel., *C. tataricus* Sut.), *Epipactis ensifolia* Sw. (*Serapias* Sm.; in sylvula vicina), *Ep. grandiflora* Sw. (*Serapias* L.; ibidem), *Ervum hirsutum*, *Erv. tetraspermum*, *Hemerocallis fulva*, *Iberis pinnata*, *Malva moschata*, *Oxalis stricta* (infrequens), *Scilla bifolia*, *Sedum Telephium*, *Serratula tinctoria*. — 6) In monte humili, les Pleyades vel Pleyau, supra urbem: *Acer platanoides*, *Cacalia alpina* Jacq. (*glabra* Sut.), *Epilobium palustre*, *Gentiana asclepiadea*, *G. lutea*, *Gnaphalium dioicum*, *Neottia* (*Ophrys* L.) *cordata* Rich. (rara), *N. Nidus-*

avis Rich., *Potentilla aurea* (Halleri Ser.), *Spiranthes aestivalis* Rich., *Sp. autumnalis* Rich. (*Ophrys* Balb., *Ophr. spiralis* L.), *Ranunculus aconitifolius*, *Sedum villosum* (rarum), *Swertia perennis*, *Thalictrum aquilegifolium*, *Tussilago alba*, *Veronica montana*. — 7) Ad speluncas les Toveyres, supra urbem: *Inula Vailtantii* Vill. (rara), *Ophrys anthropophora*, *Ophr. apifera* Huds., *Ophr. arachnites* Hoffm., *Orchis odoratissima*, *Pinguicula alpina*, *Spiranthes aestivalis* Rich., *Teucrium Scorodonia*, *Tofieldia calyculata* Whg. (*Anthericum* Sut.). — 8) Circa St.-Légier, supra urbem: *Adoxa Moschatellina* (prope la Chiésaz), *Anthemis Costula* (aux Veyres; rara), *Cardamine impatiens*, *Centaurea Crupina* (aux Veyres; parcissime), *Ceterach officinarum* Willd. (*Asplenium Ceterach* L.), *Cypripedium Calceolus* (supra vicum), *Dipsacus pilosus*, *Geranium phaeum* (ut et prior à la Chiésaz), *Malaxis Loeselii* Sw. (*Ophrys* L. *Ophr. lilifolia* Sut.), *Orobanche ramosa*, *Spiranthes autumnalis* Rich., *Trifolium ochroleucum*. — 9) Circa Blonay, supra St.-Légier, euroboream versus: *Actaea spicata*, *Althaea hirsuta*, *Astragalus glycyphyllos*, *Crataegus Amelanchier* Desf., *Dentaria pinnata* Lam. (*heptaphyllos* Sut.), *Geranium phaeum*, *Gnaphalium Stoechas?* (olim visum), *Iberis pinnata*, *Lathraea Squamaria*, *Lathyrus Cicera*, *Leucium vernum*, *Mentha gentilis* (rara), *Narcissus poëticus*, *Oxalis stricta*, *Trifolium ochroleucum*. — Ibidem circa speculam signiferam (au Signal): *Ophrys apifera* Huds., *Orchis pyramidalis* (rara), *Polygala Chamaebuxus*, *Spiranthes autumnalis* Rich. — 10) Supra urbem borea-occidentem versus, et quidem a) prope Corsier: *Amaranthus sylvestris* Desf., *Asperula arvensis*, *Galanthus nivalis*, *Malvea Alcea* (aux Monts), *Melampyrum nemorosum*. — b) Ad vicum Chardonne: *Lycopodium clavatum*, *Malaxis Loeselii* Sw. — c) in eisdem nominis monte: *Circaea intermedia* Ehrh. (rara), *Polygala Chamaebuxus*, *Senecio sylvaticus*. — 11) Prope Jongny supra Corsier: *Asplenium septentrionale* Sw.

(*Acrostichum* L.), *Aspidium Thelypteris* Sw., *Brassica Erucastrum*, *Calamintha officinalis* Moench. (*Melissa Calamintha* L.) var. *rara floribus albis*, *Carex tere-tiuscula* Good. (*diandra* Sut.), *Caucalis daucoides*, *Comarum palustre*, *Convallaria verticillata*, *Drosera rotundifolia*, *Eriophorum vaginatum*, *Euphrasia lutea* (rara), *Iberis amara*, *Lycopodium inundatum*, *Melampyrum nemorosum*, *Moehringia muscosa* (ad officinas lateritias), *Molinia coerulea* Koel. (*Melica* L.) γ *flavescens*, *Ribes alpinum* (ad off. lateritias), *Salix repens*, *Scutellaria galericulata*, *Sedum Telephium* β (*S. maximum* Sut.), *Sparganium natans*, *Thysselinum palustre* Hoffm. (*Selinum* L.), *Viola montana* III (*V. Ruppilii* All.), *V. pumila* Chaix γ (*V. ericetorum* Schrad.; rara). — 12) A la tourbière du Barussel supra Jon-gny: *Andromeda potifolia* (copiose), *Comarum palustre*, *Drosera rotundifolia*, *Malaxis Loeselii* Sw., *Potamogeton pusillus*, *Scutellaria galericulata*, *Sparganium natans*, *Typha latifolia*, *Utricularia vulgaris*, *Vaccinium Oxycoccus*, *V. uliginosum*. — 13) Secus torrentem la Veveyse et ad eius glareas: *Brassica Erucastrum*, *Diplotaxis muralis* Dec. (*Sisymbrium* L.; rara), *Epilobium Dodonaei* Vill. (*rosmarinifolium* Haenke), *Hieracium fallax* Willd., *H. glaucum* All. (infra Corsier), *H. sabaudum*, *H. staticefolium* Vill., *Hippophaë rhamnoides*, *Hypericum montanum*, *Margarita Bellidiastrum* N. (*Doronicum* L.), *Mentha viridis*, *Polygala Chamaebuxus*, *Pyrola rotundifolia*, *Tamarix germanica*. — 14) Ad balneum l'Alliaz s. Lalliaz supra Blonay: *Aconitum Lycoctonum*, *Circaea intermedia* Ehrh., *Galium rotundifolium*, *Gentiana asclepiadea*, *Impatiens Noli-tangere*, *Lychnis sylvestris* Hoppe (*dioica* β floribus rubris Sut.), *Ranunculus lanuginosus*, *Sceleranthus annuus*, *Stachys alpina*, *Vicia sylvatica*. — 15) In alto monte alpino Naye, supra Viviscum: *Alchemilla alpina*, *Anemone vernalis*, *Arbutus Uva-ursi*, *Arenaria verna*, *Arnica scorpioides*, *Artemisia valesiaca*?? All. (in praecipitio M. Bonaudon versus), *Aster*

alpinus, *Astragalus Onobrychis*, *Bupleurum ranunculoides*, *Campanula Allionii?* Vill., *C. barbata*, *C. thyrsoidea*, *Delphinium intermedium* Ait. (*elatum* Sut.) II *alpestre*, *Dryas octopetala*, *Epilobium alpestre* Schrank γ (*Ep. trigonum* Ludw.), *Erigeron alpinus*, *Eryngium alpinum*, *Geum montanum*, *Hedysarum obscurum*, *Helianthemum oelandicum* Dec. (*Cistus* L.), *Hieracium aurantiacum*, *H. cymosum* β *aurantiacum*, *H. montanum* Jacq. (*Hypochoeris pontana* L.), *H. prenanthoides* Vill. III *cydoniaefolium* (*H. molle* Sut.), *Imperatoria Ostruthium*, *Myrrhis odorata* Scop. (*Scandix* I.), *Orchis albida* All. (*Satyrium* L.), *Oxytropis* (*Astragalus* L.) *campestris* Dec., *Ox. montana* Dec., *Pedicularis tuberosa*, *Phaca australis*, *Ph. frigida* Jacq., *Ranunculus Thora* (pone Naye M. Chaude versus), *Rumex arifolius* All., *Saxifraga androsacea*, *Sedum atratum*, *Silene acaulis*. — 16) In ceteris Alpibus urbi imminentibus: *Allium Victorialis*, *Arenaria biflora*, *Androsace* (*Aretia* L.) *alpina* N., *Andr. helvetica* N., *Astrantia minor*, *Atrope Belladonna*, *Bupleurum graminifolium??* Vahl, *Centaurea montana*, *Cervaria glauca* N. (*Athamanta Cervaria* L.), *Convallaria maialis*, *Cypripedium Calceolus*, *Digitalis grandiflora* Lam. (*ambigua* Sut.), *D. lutea*, *Dryas octopetala*, *Eryngium alpinum*, *Genista germanica*, *Gentiana Amarella* (*germanica* auct.), *G. ciliata*, *Goodyera repens* R. Br. (*Satyrium* L.), *Hieracium cymosum* β *aurantiacum*, *H. multiflorum* Schl. (utrumque in M. Verreaux), *H. valde-pilosum* Vill., *Lappa maior* Gaertn., *Lilium Martagon*, *Lithospermum purpuro-coeruleum*, *Malaxis Loeselii* Sw., *Melampyrum pratense*, *Ophrys Monorchis*, *Ophr. myodes* Jacq., *Orobus luteus*, *Paris quadrifolia*, *Pedicularis tuberosa*, *Phaca australis*, *Pimpinella magna* II (*P. rubra* Hoppe), *Rhododendrum ferrugineum* α , et β floribus albis (var. perrara), *Rosa alpina*, *Sambucus racemosa*, *Saxifraga aizoides* (*autumnalis* Sut.), *S. rotundifolia*, *Scabiosa sylvatica*, *Sonchus Plumieri* (aux Angeurs; rarissimus), *Thesium linophyllum* β

(*Th. intermedium* Schrad.), *Tozzia alpina*, *Trollius europaeus*, *Vicia sylvatica*. — V. Jaman, Montreux, Verreaux.

Vogelberg (Der), nomen summi cacuminis montis Iurani Paschwang, in pago Solodurensi siti. Hocce dorsum eorum versus ulterius producitur, atque ibi montes Hauenstein et Schafmatt efficit, per tractum fere 4 leucarum Solodurensis agrum a Basileensi separans. Montis Vogelberg culmen 3720 p. s. m., aut 2940 p. supra Rhenum ad Basileae pontem elevatum est, atque adeo omnes istius Helvetiae borea-occidentalis partis montes altitudine superat. — Plantae rariores: *Androsace lactea*, *Athamanta cretensis*, *Circaea alpina*, *Convallaria verticillata*, *Danthonia decumbens* Dec. (*Festuca* L.), *Erinus alpinus*, *Gentiana asclepiadea*, *G. lutea*, *G. verna*, *Heracleum alpinum*, *Hieracium succisaefolium* All., *Nardus stricta*, *Orchis viridis* Crantz (*Satyrium* L.), *Primula Auricula*, *Silene rupestris*, *Stipa Calamagrostis* Wbg. (*Agrostis* L.), *Thlaspi montanum* (in via, quae a sylva Geiten ad vallem M. Vogelberg subiectam ducit), *Valeriana tripteris*.

Voiron (Les), Sabaudiae mons Lemano imminens; eum Arvae vallis occidentem versus a Salaeva dissociat. Rupes eius stratis arenariis cum petra calcarea commixtis constant. Paulo infra culmen 4259 p. s. m. elatum, olim in clivi orientalis tristissima solitudine monachi aliquot benedictini vitam agebant; coenobio autem incendii flammis penitus consumpto, iampridem hanc sedem frigidam deseruerunt. Maximam montis partem ingentes occupant sylvae, ut non nisi paucissimis locis illa splendida Alpium, totius viciniae regionis pulchrique lacus scena compareat. Quo sane luculentissimo spectaculo, atque adeo pulchriori in proximo Salaeva multo commodius frui poteris. — Praeter multas stirpes cryptogamicas sub ingentium nemorum tegmine lacte vigentes in eo monte occurrunt: *Caecilia alpina* Jacq. (*glabra* Sut.), *Chry-*

sosplenium alternifolium, *Linnaea borealis*? (ibi olim a SAUSSUREO visam, serius Vir illustrissimus non amplius reperire potuit), *Malaxis Loeselii* Sw. (*Ophrys* L.; ad montis radices, in Arvae vallis paludibus), *Myrrhis odorata* Scop. (*Scandix* L.), *Neottia cordata* Rich. (*Ophrys* L.), *Thalictrum aquilegifolium*.

Vollège, pagulus imae vallis Bagnes in Valesia inferiori. In eius vicinia ut et prope oppidulum St. Brancher, unde parum distat, citatur rarum *Muscari botryoides* Mill. (*Hyacinthus* L.).

Vorarlberg. V. Rheinthal et Bodamicus lacus.

Vorburg. V. Delémont.

Voutières (Les). V. Ondervilliers.

Vouvry, vicus imae Valesiae, in Rhodani sinistra ripa, ac fere e regione paguli Vaudensis Vervey situs. Prope hunc locum observatae fuerunt: *Acorus Calamus*, *Cactus Opuntia*, *Dentaria pinnata* Lam., *Echinosperrnum Lappula* Lehm. (*Myosotis* L.), *Gladiolus palustris* N. (Colombey versus), *Laurus nobilis*, *Lunaria rediviva*, *Papaver alpinum* (in Alpibus vicinis), *Tilia platyphyllos* Vent., *Uvularia amplexifolia* (supra vicum).

Vrinthal. V. Ilanz.

Vuarne (Le), rupestris moles Dolae cacumini occidentem versus subiecta. V. Dola.

Vully (Le), regio collina inter Muratensem Neocomensemque lacus contenta, partim ad ditionem Friburgensem, et partim ad Vaudensem pagum pertinens. Cuncta collibus modicae altitudinis constat: quorum amoenissimi clivi lacui Muratensi imminentes, vineis et laetis pomariis undique luxuriantes, ac multis opulentis vicis villisque ornati gratissimum prospectum exhibent. In summo collis Vully vertice legitur *Arbutus alpina*. *Lavandulam Spicam* L. ab HALLERO ibidem, ac speciatim supra vicum Nant citatam, coloni in hortis vulgo colunt, atque Neocomi, Friburgi et

630 WABERN—WALLENSTADT.

Bernae in mercatibus vendere solent. Spontaneam passim etiam occurrere, mihi confirmatum est.

W.

Wabern, locus agri Bernensis, haud procul ab urbe et supra sylvam Bremgarten situs. Ibi occurrere dicuntur: *Geranium phacum*, *Lysimachia nemorum*, *Veronica agrestis* II (*V. pulchella* Bast.).

Waldstettarum lacus. V. Lucernensis lacus.

Wallen, perperam pro Kallen, mons ad Florae Basileensis limites in agri Solodurensis confinio inter montes Belchen et minorem Hauenstein situs. Ibi observata est *Valeriana tripteris*, quae in iugi Iurani montibus australibus desideratur.

Wallenburg, oppidulum pagi Basileensis, ad pedem borealem montis maioris Hauenstein, inter Liestall et Solodurensis agrum, in asperrima vallecula situm, et 1290 p. s. Basileam elevatum. Via montana, quae per hocce dorsum Solodurum ducit, incolis nonnihil commodi subministrat. Paulo supra oppidum, ad rupium excelsi parietis pedem mirabilis oritur fons, Neunbrunn dictus, quia per novenas scaturigines aquae ex caverna erumpunt, scenam subalpestrem gratissimumque adspectum praebentes. Plantae insigniores: *Arabis Turrita*, *Archangelica officinalis* Hoffm. (*Angelica Archangelica* L.; rarissima), *Arundo montana* N. (*Agrostis arundinacea* Sut.), *Campanula pusilla* Haenke, *Chaerophyllum aureum*, *Cypripedium Calceolus*, *Epilobium tetragonum*, *Globularia cordifolia*, *Hieracium amplexicaule*, *Impatiens Nolitantangere* (Ballstall versus), *Laserpitium Siler*, *Melica ciliata*, *Melissa officinalis* (rara), *Polygonum aviculare* β *saxatile* (ad rupium rimas, arcisque rudera), *Rhamnus pumilus*, *Sedum dasyphyllum*, *S. Telephium*, *Stachys alpina*, *Staphylea pinnata*. — V. Hauenstein.

Wallenstadt, urbs parva pagi Sancto-Gallensis, ad extremitatem orientalem lacus Riparii sita.